

*Наделина Ивова*¹

ОСНОВНИ РЕАЛИЗАЦИИ НА МЕТЕОРОЛОГИЧНИ КОНСТРУКЦИИ ЧРЕЗ ЕТИМОЛОГИЧНА ФИГУРА В БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОР²

Nadelina Ivova

GENERAL TYPES OF METEOROLOGICAL CONSTRUCTIONS, REALIZED BY ETYMOLOGICAL FIGURES IN BULGARIAN FOLKLORIC TEXTS

The paper represents the general types of meteorological constructions, expressed by means of etymological figures in Bulgarian folkloric texts. These are hypotactic phrases, which include a meteorological phenomenon, expressed with a noun (viatar), and a verb, derived from the same root (vee). The text analyses the morpho-syntactic and stylistic features of these constructions and makes a parallel with cognate meteorological structures, found in other Indo-European Languages.

Keywords: *meteorological constructions, internal subject, figura etymologica, Bulgarian folklore.*

¹ **Наделина Ивова** (Nadelina Ivova) – докторант, Катедра по български език, Филологически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, nadelina_ivova@abv.bg

² За обозначаване на приведените примери от българския фолклор посочвам конкретните книжка, том и номер на страница от основните източници: *Сборник за народни умотворения* (нататък: **СбНУ**), *Българско народно творчество в дванадесет тома* (нататък: **БНТ**), *Български народни песни. Събрани от братя Миладинови* (нататък: **Мил.**)

*Настоящият текст представя основните реализации на **метеорологичните конструкции** чрез етимологични фигури (напр. **вятър вее**) в българската фолклорна словесност. Това са хипотактични енокоренни съчетания от съществително за метеорологично явление (**вятър**), функциониращо като **вътрешен подлог**³, и глагол от същия корен (**вее**). Текстът анализира морфосинтактичните особености и стилистичната функция на конструкциите в българския език и представя техни аналози в други индоевропейски езици.*

Ключови думи: метеорологични конструкции, вътрешен подлог, етимологична фигура, български фолклор

Изключително древна е традицията в праиндоевропейските призовавания да се обожествява природно явление (West 2007: 238; Clary 2009: 97 – 100). Превръщането на съществителните имена, обозначаващи стихии или абстракции, в субекти на техен енокорен глагол е персонифициращ процес, унаследен и реализиран чрез етимологична фигура със специфични синтактични характеристики във всеки един от индоевропейските езици.

В санскрит, в гръцки, в балтийските и славянските езици енокоренното съществително е в номинатив, т.е. функционира като вътрешен подлог:

санск. ... **...ávarṣīr varṣám...** 'дъждът вали' (По Clary 2009: 98)

лит. **sniegas snigo** – 'сняг снежи';

'**šaltis šalo**' – 'студът студи' (Clary 2009: 99).

рус. **гром прогромить**. (Clary 2009: 99)

В други езици, сред които и германските, на мястото на абстрактното съществително стихия се въвежда формален, експлетивен подлог – лично местоимение в третолична форма (Вж. Илиева 2007, Gougenheim 1970). В изследване на енокоренните конструкции във френски Гугенхайм противопоставя безличното *il pleut* на

³ Възприемам функционалната характеристика на елементите в рамките на етимологичната фигура на М. Керемидчиева – Караангова (Керемидчиева – Караангова 1963: 83). За обозначаване на вътрешни подлози в примери от синтетични езици **вътрешен номинатив** е по-прецизният термин, възприет като тъждествен на **вътрешен подлог** и **вътрешен субект** в настоящето изследване.

конструкция с вътрешен подлог „la pluie pleut“ и „Il n’y **pluyra pluye**, n’y **luyra lumiere...**“ (Gougenheim 1970: 130). В немски (es regent), както и в английски (it’s raining), формалният подлог е лично местоимение в среден род (цитат по Илиева 2007: 152).

Синтактичните и стилистичните особености на метеорологичните номинативи са разгледани в Омировия епос (Clary 2009: 97 – 99), като опит за персонификация със стилистична стойност се анализира употребата им във ведите (Gonda 1959: 150). Изследвани са и особеностите им като етимологични номинативи в старо- и средно-ирландски (Ronan 2006) и в латински (Rosén 1991).

Някои от изследователите на вътрешните субекти смятат, че фигури, съдържащи еднокоренни деятели лица – „*орач оре*“, „*невци неят*“ и др., са с по-ниска стилистична стойност от тези с абстрактни съществителни за природно явление (Вж. Rosén 1991: 133⁴; Gougenheim 1970). Според Хьохе вътрешен номинатив с експресивна стойност обикновено въвеждат глаголи, описващи метеорологични процеси (Höche 2009: 89 92; срв. Иванов, Гамкрелидзе 1984: 91 – 92). Чрез въвеждането на вътрешен подлог се постига утвърждаване на семантиката на „метеорологичното“ съществително, паралелно с тази на глагола.

Тези етимологични фигури са унаследени от индоевропейския език още в неговия активен строй. Вече е установено, че в него са съществували активни и неактивни имена (в т.ч. имена, обозначаващи стихии), както и активни и неактивни глаголи. (Вж. Добрев 1982: 94 – 96; срв. Илиев 2007: 138, 148 – 149, Илиева 2007: 148 – 149). Активно (одушевено) име може да бъде субект на активен глагол, неактивно (неодушевено) име може да бъде субект на неактивен глагол (предполагам непроходен, вж. Иванов, Гамкрелидзе 1984: 215). И неактивни, и активни имена могат да бъдат „обекти“ (несъщински) на активни глаголи (предполагаеми преходни) (Добрев 1982: 203). Според Степанов, имената на природни и човешки стихии (**сън, работа, служба, война и др.**) имат способността да участват в тавтологични конструкции – етимологични фигури или паронимийни словосъчетания (Степанов 1989: 56 – 57). В тези словосъчетания на-

⁴Росен приема подобни съчетания за същински вътрешни подлози и ги включва в класификацията на етимологичните фигури в староирландски и латински (Rosén 1991: 133).

званието на стихията може да бъде възстановен **еднокоренен субект или да се използва с „неутрализирана форма, резултат от изравняването на номинатив и акузатив“** (Степанов 1989: 56 – 57). Тези факти са предпоставка за невъзможността еднозначно да се определи субект или обект е субстантивният елемент в анализиранияте по-нататък конструкции.

При реализацията на т. нар. метеорологични конструкции с еднокоренни словосъчетания, българският език демонстрира различни морфо-синтактични особености. В българската народна поетическа традиция фигурите с вътрешен подлог са добре засвидетелствани. В рамките на конструкциите еднокоренният субект се въвежда в сферата на третолична немаркирана глаголна форма – „да *зароси ситна роса*“, или на рефлексивна такава – „*бела се зора обзори*“. Съществуват и конструкции, в рамките на които синтактично съгласуване между вътрешния подлог и глагола казуемо липсва – „*нито ветар ми е повеяло*“ (Мил. 1981: 36). Най-често това се случва, когато казуемото е изразено със сложна глаголна форма. Лилия Илиева определя съчетанията като един от видовете неноминативни конструкции в българския език. Те отразяват архаични индоевропейски особености от съчетаването на неактивен **актант**⁵ и глагол (Илиева 2007: 151; срв. Степанов 1989, Степанов 1988). При тях интерпретирането на природните стихии, наследници на стария актант, като възстановен обект или субект е най-трудно.

Като вътрешен подлог в българската фолклорна словесност могат да функционират природни явления като *вятър, роса, зора и слана*. Етимологичните фигури, които ги съдържат, имат свои еквиваленти в близко- и далечнородови индоевропейски езици.

В повечето индоевропейски поетически традиции намираме персонификация на вятъра и отдаването на божествена почит към него.⁶ (Вж. напр. Фрейзър 2014: 122 – 125). Пухвел извежда хипотетична хетска етимологична фигура **ḫuwanza ḫuwāi*, образувана

⁵ Лилия Илиева смята за нерелевантно използването на термините **субект** и **обект** по отношение на ранния активен строй на индоевропейския език. За означение на субстантивния елемент в метеорологичните конструкции тя използва термина **актант** (Илиева 2007: 148).

⁶ Често на бурните ветрове в различните митологични системи се гледа като на зли същества, които могат да се омилостивяват или срещу

от глагола *ḥuwaī-*; *ḥuṣa-* ‘разпространявам, размахвам, размножавам’⁷. Същата еднокоренна етимологична конструкция се среща в санскрит (1), в авестийски религиозни текстове (2), готски (3), за свидетелствана е в старобългарски, в текста на Зографското евангелие (4), както и в българския фолклор (5, 6):

1. Śám no agní jyótirāṅko astu śám no mitrávaruṇāv aśvínā (...)
2. Santu śám na iṣiró abní **vātu vātaḥ** ‘нека господарят Вятър доведе късмет за нас’ (RV.7. 35. 4, По Клери 2009: 89).
3. Kuda**ḅaēm vātō vāiti** – ‘откъде повя този вятър...’ (По Клери 2009: 89, 92)
4. waiwoun windos... (По Пухвел 1991: 422)
5. **вѣзѣша вѣтры**⁸ (Зографско евангелие, Мат.7:25-27, по Пухвел 1991: 422)
6. **Завяели самовилски ветри.** (Мил. 1981, с.483)
7. Нито **ветар** ми е **повеало**,
Нито **роса заросила.** (Мил. 1981, с.36)

Дъждът се среща като вътрешен номинатив в няколко индоевропейски поетически традиции. Той също е бил обект на обожествяване (Фрейзър⁹ 2014: 98.; Клери 2009), което предопределя и включването му като вътрешен субект на еднокоренно действие в санскрит (7), в Атхартваеда (8), в латвийския фолклор (9), както и в руската народопесенна традиция (10):

1. ...**avarṣīr varṣām** údu ṣū gr̥bhāyā – ‘дъждът валя (букв. дъждя) и всичко е спокойно’ (По Клери 2009: 97)

които може да се води сражение, война. Джеймс Фрейзър разглежда съвременни митологични практики на шамани от Лапландия, които „връзват вятъра на три възела“ (Фрейзър 2014: 124 – 125).

⁷ Елементите произхождат от и.е.* *au/(e)-, auē(i)-, u/ē-* ‘духам, вея’ (Покорни 1959: 81 – 84). Според Мартин Уест, и двете думи за вятър спадат към активните имена в индоевропейския език и произлизат от и.е. корен **h2weh1* ‘духам’ (Уест 2007: 263).

⁸ Произходът на **вятър** и **вея** – от стб. **вѣтры** прасл. **větrь*, лит. *vejas*, ирл. *feth*, лат. *ventus*, хет. *huwant-*, стинд., авест. *vāta*; от ие. корен **hwē-* (БЕР 1, с. 219; срв. Покорни 1959: 82 – 83).

⁹ Джеймс Фрейзър разглежда митичната практиката за предизвикване на дъжд у африкански народи като преплитане на магия и религия.

2. Na **varṣam** maitrāvaruṇam brahmajūā abhi varṣati – ‘*дъждът на Митра и Варуна (слънце и океан) не дъжди при срещата им*’ (По Клери 2009: 97).

3. **Lietīņš lija, vējiņš pūta**, ‘...*дъждът дъжди, вятърът духа*’ (ЛНП, 29273-5)

4. Да не **дождь дождить**, да не **гром гремить** (Былины 1993, 80)

В българския народен поетически език, както и в съвременния български език, метеорологична конструкция с подлог *дъжд* не се среща. Като тавтологичен вътрешен подлог функционира съществителното *роса* (12). Когато се употребява като вътрешен подлог, субстантивният елемент е придружен от свой атрибут (11):

1. Отлетала пеперуда, ой, море, ой,

2. да **заросит** ситна **роса**¹⁰ (Мил. 1981: 511)

3. ...нито **роса заросила**. (Мил. 1981: 36)

В латвийските фолклорни текстове се открива вътрешен номинатив на съществителното *sniegs* ‘*сняг*’ при еднокоренен глагол *snīga*:

1. **Lija lietus, sniga sniegs**¹¹, ‘...*дъжд дъжди, сняг снежи*’ (LTD IX, 29274)

И тази употреба е нетипична за българската езикова реалност (*сняг снежи), но към същата семантична сфера може да се отнесе българската етимологична фигура „*слана слани/осланя*“:

2. Дал’ та е **слана осланила**... (СБНУ IV, 34).

Зората е била обект на обожествяване от древните индоевропейци, а появата ѝ е символ на раждането (Уест 2007: 217). Персонализацията ѝ е налице в някои химни на Ригведа (Кампаниле 1987: 17 – 24), а Клери дори определя съчетаването ѝ с еднокоренен глагол като идиоматичен израз във ведите (Клери 2009: 98). В литовския фолклор е често срещана конструкцията от триелементна етимологична фигура, в която **aušra** ‘*зора*’ е вътрешен подлог:

¹⁰ *Rosa* от прасл. *rasā, ‘, произлиза от и.е. корен *er(e)-s (*ere-s-, ers-, r̥s-, eres-> *r̥ēs-, r̥ōs-), който е етимологично свързан с ие *rei- : *roi- : *reu- : *ru- ‘тека, плувам, ръся’ (Покорни 1959: 336; срв. БЕР 6, 328)

¹¹ Тук етимологичните фигури са създадени на база на и.е. корени *sneigw- ‘вали (сняг)’, и *l̥ēi- ‘изливам, лея’ (Покорни 1959: 664 – 665, 974).

...išaus ausri ausrele¹². (LD I, с.523)

Свидетелство за сравнително широкото разпространение на метеорологичните формули в българския фолклор е фактът, че в генерализиран вид конструкцията „**роса роси**“ е употребена над 20 пъти само в Миладиновия сборник, съдържащ над 600 песни (вж. напр. Мил. 1981: 36, 45, 52). Разбира се, изходната етимологична фигура тук се среща с множество варианти, но семантиката и синтактичните отношения между елементите остават непроменени. Вътрешният подлога често е разширен с епитети като „**кървава**“, „**ситна**“ (Срв. Керемидчиева – Караагова 1963: 84). Широката употреба на друга метеорологичната конструкция – „**вятър вее**“ например води до постепенната ѝ фразеологизация и превръщането ѝ в част от устойчиво словосъчетание чрез семантична трансформация на всеки един от елементите в нея: **вятър ме** (те, го, я и т.н.) **вее** 1. *Лекомислен съм, несериозен съм, 2. Много бързо ходя* (ФРБЕ 1, с. 24, 204).

Метеорологичните конструкции, реализирани чрез figura etymologica, съдържат безлични глаголи от семантичната област **природни явления** (Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999: 342) като *роси, скрежи, вали, вее, затори, гърми*, които имат предимно имперсонална употреба. Голяма част от тях участват в безлични конструкции с или без рефлексивен показател (*роси – зароси се, свети – святка се, гърми – гърми се*, вж. Пенчев 1984: 101 – 102). В тези конструкции прякообектна и косвенообектна връзка невинаги е задължителна (Попов 1963: 69).

Наличието на вътрешен подлог е доказателство за стремеж към преодоляване на имперсоналността. Вътрешният подлог не обогатява информативно контекста. Тавтологията, заложена в повтorenieto на корена, има, по-скоро, стилистична стойност. В конструкциите подлогът би могъл да се интерпретира и като субект, и като обект на глаголното действие (вж. Степанов 1988: 121 – 122).

¹² Покорни извежда думата от и.е. корен *a₂es- ‘светя’, ‘грея’ (Покорни 1959: 86 – 87), а Мартин Уест от *h₂us/*h₂eus – ‘червен’, ‘пламък’, санск. *uśús usrá*. дрпр. ἄως. лат. *aurora* (*ausōs-ā), лит. *aušra*. (Уест 2007: 217 – 218). Произходът на **зора** в българския език се свързва с отгласна степен на *жар, заря* (БЕР 1, 654).

Както става ясно от горните примери от българския фолклор, етимологични фигури с вътрешен подлог биха могли да съдържат безлични глаголи, представени с немаркирана персонална форма за трето лице, която е нереклексивна:

3. Тъкмо **го** е зора **засорила**... (СБНУ X, 208)
 4. Да станеш, рано да ойдеш,
 5. Кога са **заран** **засаря**,
 6. Когато дзвезда изгрева,
 7. Изгрева дзвезда **зорница** (СБНУ XLIII, 336)
 8. **Вегар го** **веит**, **роса го** **росит** (СБНУ, 1897, XIV, 388)
 9. **Зароси роса** кървава (Мил. 1981: 4)
 10. Мъри горо, зелена дъбраво,
що си, горо, зелена вянала?
- Дал' **та** е **слана** **осланила**... (СБНУ IV, 34).

Подложната позиция на природната стихия във всички примери по-горе е обезпечена с въвеждането на местоименна винителна клитика, която реферира с прекия обект. Тя може да бъде разположена между елементите на фигурата (17) или извън нейните граници (15, 19). Вътрешният подлог и еднокоренното сказуемо се стремят към съседна локация в рамките на стиха, а цялата метеорологична конструкция може да заема както първи (18), така и втори полустих (15, 19).

Във фолклорните текстове се откриват конструкции, в които вътрешният подлог се употребява с рефлексивна еднокоренна глаголна форма. За разлика от предишните конструкции с немаркирана третолична глаголна форма, тук се експлицират пасивните залоговите отношения. Това засилва имперсоналния характер на глагола и подчертава тавтологичния характер на вътрешния подлог. Подобна употреба на рефлексивен глагол Йордан Пенчев нарича *безличен* или *бездейтелен* пасив (Пенчев 1984: 100). Съществителното за природно явление функционира като вътрешен подлог, но не може да се интерпретира като агенс или пациенс.

Конструкция, съдържаща неактивен актант и неактивен глагол, е съществувала в индоевропейския език (Степанов 1988: 119). В конструкции, в които неактивен елемент се съчетава с неактивен глагол, неактивният актант заема подложна позиция със същата тази

форма, с която функционира като обект на активен глагол. Това само подчертава противоречивия характер на субстантивните елементи, наследници на стария актант (Илиев 2007: 140):

1. Бела се зора обзори,

ситна се роса пороси,

ясно се слънце огрея... (БНТ 6, 1962, с.331)

2. Зора се е зорила, ни ѝ зора невидена (По Илиева 2012: 33).

Поради морфологичните свойства на глагола и на съществителните в тези метеорологични етимологични фигури интерпретациите „рефлексивност“ и „реципрочност“ са десемантизирани:

* Росата пороси себе си.

* Зората обзори себе си

Функцията на вътрешен подлог могат да изпълняват и съществителни, обозначаващи други природни явления (22). Т.нар. вътрешен подлог в тях може да бъде разширен със свое определение (23):

1. Мър Ганке, мър първо либе,

пролет се запролетява,

есен се заесенява (БНТ 7, 105)

2. **Тежка се зима зазими...**(БНТ 6, 1962, 373)

Превръщането на някои метеорологични явления в подлози е съпроводено с неправилно граматично съгласуване между вътрешния подлог и еднокоренното сказуемо (Вж. Попов 1979, с. 153; Илиева 2007: 147). Този вид конструкции са *неноминативни*, като Лилия Илиева ги разделя на „метеорологични конструкции“ и „конструкции за описание на психични явления“ (Илиева 2007: 151 – 152). Предвид граматичната ненормативност е трудно да се установи дали еднокоренното съществително във фигури като „роса заросило“ функционира като подлог или допълнение (Илиева 2007: 147, Лакова 2002: 120).

Семантичната роля на съществителното природното явление, за разлика от предходните два типа етимологични метеорологични конструкции, е разколебана не само на лексикално-семантично, но и на морфологично ниво – липсата на съгласуване по род между частната форма в състава на сказуемото и вътрешния подлог.

Неноминативните конструкции са резултат от предполагаем стар индоевропейски синтактичен модел, сведен от Илиева до НЕАК-

ТИВЕН АКТАНТ + ГЛАГОЛ (Илиева 2007: 150), а от Степанов – поставен като хипотетичен тип конструкция в индоевропейския активен строй (Степанов 1989: 34 – 42).

1. Нито слънце ми е угреало,
нито **ветър** ми е **повеяло**,
нито **роса** ми е **заросило** (Мил. 1981: 36)
2. Хай, ти, горо, мори, зелена горо!
Даль те слънце, горо, угреало,
даль те **слана**, завал, **посланело**...
иль те **роса**, горо, **заросило**? (Шапкарев 1, 121)
3. Нито слънце ми е угреало,
Нито **ветар** ми е **повеяло**,
Нито **роса** ми е **заросило**. (Мил. 1981: 61)

Във втория пример (25) прякообектната позиция е заета от местоименна винителна кратка форма („те“), което **изключва** интерпретацията на *слънце*, *роса*, *слана* като прякообектни референти. От друга страна, синтактичното несъгласуване с причастните форми в състава на сказуемото не допуска констатацията, че съществителните за природни явления (*роса* и *слана*) са подлози.

Трябва да се отбележи още един факт. В горните примери всички глаголни форми в рамките на еднокоренните словосъчетания са перфектни. Ето защо е необходимо да се отбележат ограниченията при реализиране на вътрешен обект в рамките на етимологичната фигура, изследвани от Кумел (Кумел 2000), Тод Клери (Клери 2007: 113 – 136). Според тази рестрикция глагол в перфектна форма не може да приема обект в акузатив, тъй като първата може да изразява само състояния на субекта. Когато подобни етимологични фигури съдържат перфект, субстантивният елемент не може да се интерпретира като вътрешен обект (етимологичен акузатив у Клери 2007: 113 – 114). Това твърдение би спомогнало в утвърждаването на съществителните като подлози в рамките на метеорологичните фигури.

Според Лилия Илиева съвременният български език би могъл да развие тези неноминативни конструкции в номинативни по няколко начина (Илиева 2007: 150). Един от тях е да се превърнат в двусъставни чрез въвеждането на формален, плеонастичен подлог (трето-

личното местоимение за ср.р. **ТО**). По същия начин са запазени метеорологичните конструкции и в германските езици.

По този начин актантът би могъл да премине в позиция на пряко допълнение:

*То зазорило зора.

* То роснало роса.

* То повяло вятър.

Според Иван Добрев, граматичното несъгласуване между подлога и сказуемото е допустимо: „*причастното сказуемо в народната песен може и да е от среден род, независимо от рода на подлога*“ (Добрев 2005: 77). Твърди, че средният род е с по-първични и универсални употреби от вторично появилата се граматична несъгласуваност (Добрев 2005: 77).

Неноминативни метеорологични фигури се превръщат в една доста продуктивна синтактична схема и стимулират създаването на аналогични в синтактичен аспект конструкции, в които не се съдържат субстантивни елементи стихии:

Дали те е **слана сланила**,

ели те е **секира посекло**,

ели те е **пожар пожарило**. (БНТ 1, 304)

В конкретния пример, за затвърждаване на подложната позиция на еднокоренните съществителни имена („слана“, „секира“, „пожар“), винителната форма на местоимението се намира пред етимологичната фигура, а стремежът към съседна близост на еднокоренните елементи води до изместването и на третоличната форма на спомагателния глагол в състава на сказуемото пред нея.

Метеорологичните етимологични фигури са едни от най-разпространените еднокоренни словосъчетания в българския народен поетически език. Съответствията им в поетическите традиции на другите индоевропейски езици подкрепят предположението за една обща формула, съществувала в праезика. Като вътрешен подлог съществително се въвежда в три основни случая: в конструкции с немаркиран третоличен глагол, с рефлексивен глагол или с глаголна форма, съдържаща причастие. Реализацията на еднокоренните подлози стихии е съпроводена от някои морфо-синтактични особености на българския език, които отреждат на съществителните семан-

тичната роля *източник на (еднокоренно) действие*. Въвеждането на еднокоренен субект към глагол е само един от видовете етимологични фигури в българската фолклорна словесност, който, макар да не обогатява комуникативно контекста, е с висока стилистична стойност.

ЛИТЕРАТУРА

- БЕР 1:** *Български етимологичен речник*. Т.1. А – З, съст. Вл. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев. София: БАН, 1971. // **BER 1:** *Balgarski etimologichen rechnik*. Т. 1. А–Z, sast. Vl. Georgiev, Iv. Galabov, J. Zaimov, St. Ilchev. Sofia: BAN.
- БНТ:** *Българско народно творчество*. Т. 1 – 12. София, 1961 – 1963. // **BNT:** *Balgarsko narodno tvorchestvo*. Т. 1 – 12. Sofia. 1961 – 1963.
- Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999:** Бояджиев, Т., Ив. Куцаров, Й. Пенчев, *Съвременен български език*. София: ИК „Петър Берон“. // **Boyadzhiev, Kutsarov, Penchev 1999:** Boiadzhiev, T., Iv. Kutsarov, J. Penchev. *Savremenen balgarski ezik*. Sofia: IK “Petar Beron”.
- Илиева 2007:** Илиева 2007: Илиева, Л. Ненормативните синтактични конструкции в българския език. // *Научни приноси в памет на професор Константин Попов*. Велико Търново, 147 – 156. // **Pieva 2007:** Pieva, L. *Nenormativnite sintaktichni konstrukcii v balgarskiya ezik*. // *Nauchni prinosi v pamet na professor Konstantin Popov*. Veliko Tarnovo, 147 – 156.
- Иванов, Гамкрелидзе 1984:** Гамкрелидзе Т. В., Вяч. Вс. Иванов. *Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры* (в двух частях). Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та. // **Ivanov, Gamkrelidze 1984:** Gamkrelidze T. V., Viach. Ivanov. *Indoevropeyskij yazyk I indoevropeusy. Rekonstrukcia I istoriko-tipologicheskij analiz prayazyka i protokul'tury* (v dvuh chastiah). Tbilisi: Izd-vo Tbiliskogo un-ta.
- Керемидчиева-Караангова 1963:** Керемидчиева-Караангова, М. За едно синтактично-стилистично явление в славянския фолклор с оглед на българския език. // *Славистични студии*. София, с. 83 – 96. // **Keremidchieva-Karaangova 1963:** Keremidchieva-Karaangova, M. *Za edno sintaktichno-stilistichno yavlenie v slavianskia folklor s ogled na balgarskia ezik*. // *Slavistichni studii*. Sofia, 83 – 96.
- Мил. 1981:** *Български народни песни. Събрани от братя Миладинови*. София: Наука и изкуство. // **Mil. 1981:** *Balgarski narodni pesni. Sabrani ot bratia Miladinovi*. Sofia: Nauka i izkustvo.

- Пенчев 1984:** Пенчев, Й. *Строеж на българското изречение*. София: Наука и изкуство. // **Penchev 1984:** Penchev, J. *Stroezh na balgarskoto izrechenie*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- СБНУ:** *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина*. Т. 1 – 60. София, 1889 – 1994 // **SbNU:** *Sbornik za narodni umotvorenia, nauka i knizhnina*. Т. 1 – 60. Sofia, 1889 – 1994.
- Степанов 1988:** Степанов, Ю. Балто-славянское и индоевропейское предложение (проблемы реконструкции). // *Baltistica*, XXIV (2), 1988, 116 – 130. // **Stepanov 1988:** Stepanov, Yu. Balto-slavianskoe i indoevropayskoe predlozhenie (problemy rekonstrukcii). // *Baltistica*, XXIV (2), 116 – 130.
- Степанов 1989:** Степанов, Ю. *Индоевропейское предложение*. Москва: Наука, 1989. // **Stepanov 1989:** Stepanov, Yu. *Indoevropayskoe predlozhenie*. Moskva: Nauka.
- ФРБЕ 1974:** *Фразеологичен речник на българския език*, Т. I, А-Н. София: БАН. // **FRBE 1974:** *Frazeologichen rechnik na balgarskiya ezik*. Т. 1. А – N. Sofia: BAN.
- Фрейзър 2014:** Фрейзър, Дж. *Златната клонка*. (прев. Цветан Петков). София: Изток – Запад. // **Freyzar 2014:** Freyzar, Dzh. *Zlatnata klonka*, prev. Tsvetan Petkov. Sofia: Iztok-Zapad.
- Campanille 1987:** Campanille, E. Histoire et préhistoire d'une formulae poétique indoeuropéenne. // *Etudes Indo-Europeennes* 6, Paris.
- Clary 2007:** Clary, Todd. Restrictions on the Use of Figura Etymologica in Ancient Greek Epic. // *The Journal of Indo-European Studies Monograph Series*. No. 54 (2007) 113 – 136.
- Clary 2009:** Clary, Todd. *Rethoric and Repetition: The Figura etymologica in Homeric epic*. Diss. Cornell University.
- Gonda 1959:** Gonda, J. *Stylistic Repetition in the Veda*. Amsterdam.
- Gougenheim 1970:** Gougenheim, G. *Etudes de Grammaire et de vocabulaire francais. Reunies sur l'initiative de ses collegues et amis pour son soixante-dixieme anniversaire*. Paris.
- Höche 2009:** Höche, S. Cognate Object Constructions in English. // *A Cognitive Linguistic Account*, Tübingen.
- Kümmel 2000:** Kümmel, M. *Das Perfekt im Indoiranischen: eine Untersuchung der Form und Funktion einer ererbten Kategorie des Verbums und ihrer Weiterentwicklung in den altindoiranischen Sprachen*. Wiesbaden.
- LTD IX:** Latviesu Tautas Dziesmas (Chansons Populaires Lettonnes). IX. 1952 – 1956. Copenhagen: Imanta Publishers.

- Pokorny 1959:** Pokorny, Julius. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern: Francke.
- Puhvel 1991:** Puhvel J. 1991. *Hittite Etymological Dictionary*. Vol. 3. Berlin/New York.
- Puhvel 2004:** Puhvel, Jaan. *Hittite Etymological Dictionary*. Vol. 6. de Gruyter.
- Ronan 2006:** Ronan, P. *Aspects of Verbal Noun Constructions in Medieval Irish and Welsh, with Reference to Similar Constructions in Basque*. National University of Ireland, Maynooth.
- Rosén 1991:** Rosén, H. 1991: *The Verbal Noun in Early Latin*. München: Fink.
- Schmitt 1968:** Schmitt, Rüdiger. *Dichtung und Dichtersprache in indogermanischer Zeit*. Wiesbaden, 1967.
- Watkins 1995:** Watkins, Calvert. *How to Kill a Dragon: Aspects of Indo-European Poetics*. New York: Oxford University Press.
- West 2007:** M. L. West. *Indo-European Poetry and Myth*. Oxford University Press.